

Subsidie voor poëzie

Subsidiëring voor dichters is noodzakelijk, opdat zij het innerlijk leven van de hele gemeenschap kunnen blijven uitdrukken. Argumenten van tegenstanders zijn nuttig om het subsidiesysteem te verbeteren.

Het lijkt mijns inziens weinig twijfel dat een subsidie die op het juiste moment gegeven wordt, een grote steun kan zijn voor de biograaf, de auteur van een grootschalige documentaire roman of eenieder die een boek schrijft waar veel onderzoek aan voorafgaat en waar vele, vele uren zwoegen aan een bureau mee gemeoid zijn. Het nut van subsidies voor dichters lijkt echter in brede kring te worden betwijfeld.

In deze discussie spreekt het argument van de tegenstanders onmiddellijk meer aan. Het komt voort uit een veelheid van wijdverbreide veronderstellingen over poëzie en algemene ideeën over het verband tussen geld en werk, en mogelijksterwijs uit het enigszins cynische maar wel interessante beeld van de dichter als charlatan (overeenkomstig het algemeen levende amusante maar ook cynische beeld van mediums en mystieke meesters). Hier komt nog bij dat men in Engeland de dichtkunst vaak beschouwt als een hogere geestelijke activiteit die alleen kan worden beoefend in de amateuristische sfeer, en dat elke poging om deze bezigheid te serieus te nemen of te professionaliseren, gedoemd is de dichter en zijn kunst te corrumperen.

Het argument ten gunste van het subsidiëren van dichters is een minder gehoord geluid, een geluid dat bovendien ook veel minder overtuigingskracht heeft omdat het alleen naar voren wordt gebracht door de dichters zelf (en dan nog niet eens door alle dichters), die daarmee de onvermijdelijke verdenking op zich laden gedreven te worden door eigenbelang.

Misschien komen de tegenargumenten wel zo sterk over omdat zij appelleren aan vooroordelen die zo redelijk klinken. Op het eerste gezicht lijkt het wijdverbreide beeld bevestigd te worden dat poëzie een geheel unieke vorm van literatuur is die, en dat is ook vaak het geval, op de meest onvoorspelbare manieren totstandkomt, vaak in weerwil van schijnbaar onoverkomelijke obstakels. Veel mensen gooien het dichtertalent op één hoop met vreemde gaven of afwijkingen als het vermogen te helen of de toekomst te voorspellen, gaven die niet geëxploiteerd kunnen worden, ook niet door degene die ermee behept is, omdat ze niet op commando kunnen worden geactiveerd. Daarom hebben we het idee dat ze niet kunnen worden opgeroepen, te gelde gemaakt, of op wat voor manier dan ook commercieel gemanipuleerd.

Misschien komen de tegenargumenten wel zo sterk over omdat zij appelleren aan vooroordelen die zo redelijk klinken

Als wilde vogels

Dit zou ons gemakkelijk kunnen doen geloven dat het met de dichtkunst is als met wilde

vogels: we kunnen niets voor ze doen. Misschien is het dan maar beter om ze met rust te laten, en te laten gedijen in de rauwe omstandigheden waarin ze ontstaan is, in de wijde wereld waar het recht van de sterkste overheerst, hoe ruiger hoe beter.

Bovendien, als we zien hoe individuen reageren op grote financiële meevallers, dan kunnen we ons goed voorstellen hoe subsidie het dichterbij vermogen te gronde zou kunnen richten. In plaats van de dichter vrij te maken zodat hij zich op zijn kunst kan concentreren, zou hij dit geld wel eens kunnen gebruiken voor het financieren van zijn dromen, en dit zou weer allerlei nieuwe afleidingen tot gevolg kunnen hebben. Hier bestaan voorbeelden van. Ook zou het de dichter eenvoudigweg lam kunnen leggen, zoals de bouwvakker onthand is als hij betaald wordt voor hij met een klus is begonnen. Ook dit is gebeurd. En als de subsidie te lang doorgaat, zou dit zijn morele kracht wel eens helemaal kunnen breken. Hoe dit kan gebeuren wordt begrijpelijk wanneer we kijken naar de slechte invloed van onvoorwaardelijk verstrekte sociale uitkeringen op de motivatie en productiviteit van de gewone man. De edele geest mag van goede wil zijn, maar het biologische werkpaard, de natuurlijke machine die het ruwe materiaal moet leveren en ons door het werk heen helpt en ook nog voor de nodige ontspanning zorgt – hij lijkt nooit meer te zijn dan een slaafs monster voor wie elke betaling het einde van de inspanning inluit. Hiermee neemt de redenering een sluwe wending, een wending die elke dichter zal doen huiveren. Want als er iets is waar hij bang voor is – en hij weet hoe gauw dit kan gebeuren – dan is het dat hij niet meer uit zijn innerlijke bron zal kunnen putten. Hij vreest elke omstandigheid die op enigerlei wijze deze innerlijke bron overbodig zou kunnen maken.

Ook het charlataneske aspect is iets wat de dichter met recht vrees zal inboezemen. Immers, de dichter is voor 99,9 procent een gewoon mens die probeert te floreren of op z'n minst zijn belangen te behartigen. Wat aan die 0,1 procent – het dichterbij – gegeven wordt, komt ook in handen van de overige 99,9 – de zakelijke belangen, de huiselijke verantwoordelijkheden, het ego, de gekte, het vermaak. Al deze andere hoedanigheden zullen het dichterbij element snel overheersen, om het als lokaas te gebruiken om nog meer geld te vergaren.

***De neurotische
angstvalligheid
waarmee sommige
dichters het contact
met hun innerlijke
bron beschermen,
beheerst vaak hun
hele leven***

Al deze gezichtspunten dragen waarheden in zich waar de meeste dichters zich wel degelijk van bewust zijn. Er zijn zelfs dichters die dit zozeer beseffen dat zij elke vorm van subsidie weigeren. In feite is het zo dat deze uitzonderingsgevallen het argument van de tegenstanders in hoge mate versterken doordat het verheven wordt tot innerlijke zekerheid, tot een intuïtief weten dat financiële steun van buitenaf hun gave, het contact met hun innerlijke bron, in gevaar zal brengen. De neurotische angstvalligheid waarmee sommige dichters dit contact beschermen, beheerst vaak hun hele leven. De angst voor de gevolgen van subsidie kan voor hen een subtiele vorm van terreur zijn, een terreur die misschien te vergelijken is met de angst van de spirituele beginnening voor bezit, althans voor bezit dat niet noodzakelijk is voor de eerste levensbehoeften.

Geld helpt

De meeste dichters, en sommigen onder hen behoren tot de grootste dichters, beweren echter uit steviger hout gesneden te zijn en twijfelen er niet aan dat geld aan het ont-

staan van poëzie bij kan dragen. Wellicht is er in deze verhitte discussie maar één ding waar we min of meer zeker van kunnen zijn. En dat is dat een subsidie, op het juiste moment gegeven, de totstandkoming van een dichtelijk werk mogelijk kan maken, omdat het de dichter vrijmaakt en hem in staat stelt zich langere tijd aan zijn talent te wijden. Dit kan inhouden dat hij zichzelf door een moeilijk veranderingsproces heen kan werken, waar hij anders misschien in was blijven steken, of er uiteindelijk aan toekomt een werk te schrijven waarvan hij voelt dat het klaar en rijp is. Dit is de grondslag van de hele rede-nering ten gunste van subsidie.

Ondanks alle geldverspilling, de niet nagekomen beloften en gestrande projecten, de in de kiem gesmoorde genieën en ontmaskerde charlatans wordt er zo nu en dan iets geschreven waarvan de gemeenschap als geheel de waarde erkent en dat zonder subsidie niet geschreven zou zijn. Deze werken vormen de ijzersterke onderbouwing van het argument van de voorstanders van subsidie. En er zijn in het verleden zo vaak werken van deze orde verschenen dat het bewijsmateriaal zich zo langzamerhand heeft opgestapeld. Maar is dit genoeg? Zijn er voldoende van deze werken uitgekomen? En wat is voldoende? Hoe vaak moet dit gebeuren voor wij het er eindelijk over eens zijn dat subsidies voor dichters echt noodzakelijk zijn?

En was het vroeger niet heel anders geregeld? Had het ouderwetse mecenaat niet een heel ander psychologisch effect op de inspiratie van de dichter dan de nieuwerwetse subsidie? Was het niet een natuurlijker systeem – heilzamer, menselijker? Kunnen ambtenaren, kunstcommissies en jury's van particuliere fondsen wel tippen aan de wilde, fantasievolle jonge vorsten, de grillige koningen en de rijke cultuurminnende vrouwen? En schuilt er niet een kern van waarheid in de bewering dat bepaalde subsidies die in het verleden zo'n geweldig effect zouden hebben gehad, in feite overbodig waren omdat ze gegeven werden aan geniale kunstenaars die weliswaar blij waren met het geld, en er allerlei heilzame effecten aan toeschreven, maar die hun werken toch wel hadden geschreven, want het genie zal altijd boven komen drijven en werkelijk talent laat zich niet onderdrukken?

Menig oudere dichter die nooit genoeg geld heeft weten te vergaren om vrij te kunnen zijn, en dus nooit de gelegenheid heeft gekregen om zijn talent werkelijk op de proef te stellen, nooit datgene geschreven heeft wat hij dacht te kunnen schrijven als hij de kans had gekregen, menige dichter die zich in deze situatie bevindt weet wat hij van die laatste vraag moet denken. Hij weet dat de inspiratie nooit moeiteloos en ongehinderd stroomt. Hij zal zich waarschijnlijk herinneren dat de schijnbaar vulkanische bron waar Goethe zijn inspiratie aan ontleende zonder meer kon worden afgesloten, eenvoudigweg doordat er nog iemand in het huis aanwezig was. Ook zal hij gelezen hebben hoe Dickens' geniale stortvloed tot een armzalig stroompje kon worden gereduceerd wanneer hij een bepaalde ring niet droeg, en hoe hij beweerde dat als hij ook maar één dag niet kon werken, het een week duurde voordat hij zijn oude vorm en vaart weer terug had.

Het lijkt alsof het scheppend vermogen alles doet om zich te verschuilen, en het liefst verborgen blijft. Evenals alle andere vormen van spiritualiteit lijkt creativiteit te gedijen in embryonale, onontwikkelde staat. Poëzie, zo lijkt het, laat zich pas zien wanneer enorme weerstanden zijn gebroken. Niettemin weet elke samenleving haar werkelijke

*Kunnen subsidie-
verleners wel tippen
aan de wilde,
fantasievolle jonge
vorsten, de grillige
koningen en de rijke
cultuurminnende
vrouwen?*

poëzie naar waarde te schatten en zal zij op allerlei vaak schemerige, halfbewuste manieren trachten het poëtische scheppingsproces te bevorderen. Op de een of andere manier heeft men het gevoel dat wat de individuele dichter verwoordt, een poging van de hele gemeenschap is om haar innerlijke leven uit te drukken en te interpreteren. En als elke gemeenschap haar eigen dichters voortbrengt, dan zijn ook de middelen die hen in staat stellen om te schrijven – vaak tegen de klippen van het dagelijkse leven op – geschapen door dezelfde wensdenkende, dromerige, blunderende maar toch uiteindelijk doelmatig werkende groepen en individuen binnen de samenleving.

De verspilling en de fouten zijn ongetwijfeld aanzienlijk, maar dat geldt voor elk natuurlijk proces. Mecenaat, stipendia, subsidies, beurzen – hoe we ze ook noemen – ze kunnen allemaal gezien worden als een evoluerend, organisch deel van de behoefte van de maatschappij om haar innerlijke leven bewust te maken en te verwoorden. De argumenten van de voor- en die van de tegenstanders van subsidie maken ook deel uit van dit proces, zij zijn als voelhoorns die zoeken naar nieuwe, effectievere manieren om de dichter te helpen als de oude manieren niet meer, of averechts, werken of helemaal verdwenen zijn. Vooral de tegenargumenten moeten in dit licht worden gezien: niet als iets wat enkel negatief is en een uiting van ongevoeligheid ten opzichte van de noodzaak om op de een of andere manier steun te verlenen, maar meer als een signaal dat het huidige systeem niet volmaakt is.

Ted Hughes, dichter en criticus (1930-1998).

Vertaald door Caecile de Hoogh, uit: *Unesco Features*, 1984 (803), 'Subsidy for Poetry'.